אשה היולדת נקבה מביאה לאחר מלאת שמונים ימי טהרתה קרבנות עולה וחטאת. וכן אשה שהפילה את עוברה חייבת בקרבנות אלו. ושנינו במסכת כריתות (ט:), שאם ילדה נקבה, ושוב התעברה והפילה בתוך שמונים יום מלידתה, הרי היא יוצאת ידי חובתה בעולה וחטאת אחת לשתי הלידות, משום שבזמן שהפילה עדיין לא הגיעה שעת חיוב הקרבן של הלידה הראשונה. אך אם הפילה מיום השמונים ואחד ואילך, מאחר שכבר התחייבה בקרבן הראשון הרי היא צריכה להביא שני קרבנות לאחר שימלאו שמונים ימי הטהרה של הלידה השניה, ואינה יוצאת בקרבן אחד לשתי הלידות.

שנינו במשנה (שם ז:): הַמַּפֶּלֶת אוֹר לִשְׁמוֹנִים וְאֶחָד [–בליל השמונים ואחד] ללידתה, בֵּית שַׁמַּאי פּוֹטְרִין אותה מִקָּרְבָּן שני, לפי שעדיין אינה ראויה להבאת הקרבן על לידתה הראשונה עד לבוקר השמונים ואחד, שכן אין קרבנות קרבים בלילה. וּבֵית הִלֵּל מְחַיְּבִים אותה בשני קרבנות, לפי שכבר שלמו ימי הטהרה של לידתה הראשונה. אָמְרוּ לָהֶן בֵּית הִלֵּל לְבֵית שַׁמַּאי, מַאי שְׁנָא [–במה שונה] המפלת לְאוֹר שְׁמוֹנִים וְאֶחָד מֵהמפלת בְּיוֹם שְׁמוֹנִים וְאֶחָד, שבה אתם מודים שהיא חייבת, והלא לכל דבר היום והלילה שוים, ואם כן אף המפלת בלילה תתחייב. עוד אמרו להם בית הלל, אִם שִׁוָּה [–מאחר שהשתווה] לוֹ הלילה ליום לְעִנְיַן טוּמְאָה שאינו בכלל ימי טהרתה, וכי לֹא יִשְׁוֶה לוֹ גם לְעִנְיַן קָרְבָּן, וכשם שהמפלת ביום שמונים מתחייבת בקרבן נוסף, כמו כן אם הפילה בלילו יש לה להתחייב בו.

מסיק מר זוטרא את קושייתו: מַדְקָאָמְרִי [–ממה שאמרו] בֵּית הִלֵּל לְבֵית שַׁמַּאי שְׁנָא אוֹר שְׁמוֹנִים וְאֶחָד מִיּוֹם שְׁמוֹנִים וְאֶחָד, שֶׁמַּע מִינָּהּ – מוכח שאור ויום הם שני זמנים נפרדים, ו'אוֹר' אוֹרְתָא [–לילה] הוּא, ולא כדברי רב הונא שהוא יום. מסיקה הגמרא: אכן שֶׁמַּע מִינָּהּ ש'אור' הוא לילה.

הגמרא מוסיפה להקשות על רב הונא: מֵיתִיבֵי – הקשו בני הישיבה, שלמים נאכלים ביום הקרבתם ובלילה שלאחריו וליום המחרת, ואילו תודה נאכלת רק ביום הקרבתה ובלילה שלאחריו. ושואלת הברייתא: יָכוֹל [–שמא] יֵהָא נֶאֱכָל בשר שלמים גם אוֹר לְכניסתו של היום הַשְּׁלִישִׁי מהקרבתו, ומשום שדִּין הוּא – שיש ללמוד כן בבנין אב מתודה. שהרי זְבָחִים של תודה נֶאֱכָלִים לְיוֹם אֶחָד, וּשְׁלָמִים נֶאֱכָלִים לִשְׁנֵי יָמִים. מַה לְּהַלָּן בתודה, הַלַּיְלָה שלאחר היום הראשון נמשך אַחַר הַיּוֹם הראשון ומותר באכילת התודה, אַף כָּאן בשלמים יש לומר שלַּיְלָה שלאחר היום השני נמשך אַחַר הַיּוֹם השני ויהיה מותר באכילתם. משיבה הברייתא: תַּלְמוּד לוֹמַר – מלמדנו הכתוב בשלמים (ויקרא יט ו), 'בְּיוֹם זִבְחֲכֶם יֵאָכֵל וּמִמָּחֳרָת, וְהַנּוֹתָר עַד יוֹם הַשְּׁלִישִׁי בָּאֵשׁ יִשָּׂרֵף'. וממה שנאמר 'וממחרת והנותר עד יום' יש לדרוש, שרק למחרת ביום השני מִבְּעוֹד יוֹם הוּא נֶאֱכָל, וְאולם אֵינוֹ נֶאֱכָל לְאוֹר היום הַשְּׁלִישִׁי לאחר שיחשך היום השני. שואלת הברייתא: יָכוֹל [–שמא] יִשָּׂרֵף הנותר מבשר השלמים מֵיָּד בתחילת ליל היום השלישי שהוא סוף זמן אכילתו, ומשום שדִּין הוּא – שיש ללמוד כן בבנין אב מפסח. שהרי זְבָחִים של פסח נֶאֱכָלִין לְיוֹם וְלַיְלָה אֶחָד, וּשְׁלָמִים נֶאֱכָלִין לִשְׁנֵי יָמִים וְלַיְלָה אֶחָד, מַה לְּהַלָּן בפסח תֵּיכָף לְסוף זמן הָאֲכִילָה הוא זמן הִשְׂרֵיפָה של הנותר, אַף כָּאן בשלמים יש לומר שתֵּיכֶף לְסוף זמן הָאֲכִילָה בתחילת הלילה השלישי יהיה זמן הִשְׂרֵיפָה של הנותר. משיבה הברייתא: תַּלְמוּד לוֹמַר – מלמדנו הכתוב (ויקרא ז יז) 'וְהַנּוֹתָר מִבְּשַׂר הַזֶּבַח בַּיּוֹם הַשְּׁלִישִׁי בָּאֵשׁ יִשָּׂרֵף', בַּיּוֹם אַתָּה שׂוֹרֵף, וְאי אַתָּה שׂוֹרֵף בַּלַּיְלָה, ומכאן שאין שורפים קדשים פסולים בלילה.

מסיקה הגמרא את קושייתה: מַדְקָאָמַר – מכך שאמרה הברייתא 'יֵהָא נֶאֱכָל אוֹר לַשְּׁלִישִׁי', ובודאי כוונתה לליל שלישי ולא ליומו, שֶׁמַּע [–מוכח] ש'אוֹר' אוֹרְתָא [–לילה] הוּא. מסיקה הגמרא: אכן שֶׁמַּע מִינָּהּ – יש להוכיח ש'אור' הוא לילה.

הגמרא מוסיפה להוכיח ש'אור' הוא לילה: תָּא שְׁמַע – בא ושמע ראיה לדבר זה. שנינו בברייתא, אוֹר [–לילה] שֶׁל יוֹם הַכִּפּוּרִים מְתַפְּלֵל אדם תפילה של שֶׁבַע ברכות, ולאחריה מְתַוַּדֶּה. וכן בְּשַׁחֲרִית של יום הכיפורים מִתְפַּלֵּל שֶׁבַע וּמִתְוַדֶּה, וכן בְּמוּסָף מִתְפַּלֵּל שֶׁבַע וּמִתְוַדֶּה, וכן בְּמִנְחָה מִתְפַּלֵּל שֶׁבַע וּמִתְוַדֶּה. וּבְעֵרבִית של מוצאי יום הכיפורים מִתְפַּלֵּל שבע מֵעֵין שְׁמוֹנֶה עֶשְׂרֵה ברכות של תפילת כל השנה, ולא את כולן. רַבִּי חֲנִינָא בֶּן גַּמְלִיאֵל אוֹמֵר מְשׁוּם אֲבוֹתָיו, מִתְפַּלֵּל אדם שְׁמוֹנֶה עֶשְׂרֵה ברכות שְׁלֵימוֹת במוצאי יום הכיפורים כמו בכל השנה, מִפְּנֵי שֶׁצָּרִיךְ לוֹמַר הַבְדָּלָה בְּברכת חוֹנֵן הַדָּעַת, ובתפילת מעין שמונה עשרה אין מזכירים הבדלה. מסיקה הגמרא את קושייתה: אֶלְמָא – מכאן מוכח ש'אוֹר' אוֹרְתָא [–לילה] הוּא, שהרי מכנה הברייתא את ליל יום הכיפורים 'אור יום הכיפורים'. מסיקה הגמרא: שֶׁמַּע מִינָּהּ – אכן מוכח ש'אור' הוא לילה.

עוד מוכיחה הגמרא: תָּא שְׁמַע בוא ושמע ראיה לדבר זה, ממה דְּתָנֵי דְּבֵי שְׁמוּאֵל – ששנינו בברייתא שנשנתה בבית מדרשו של שמואל, לֵילֵי אַרְבָּעָה עָשָׂר בניסן בּוֹדְקִין אֶת הֶחָמֵץ לְאוֹר הַנֵּר. הרי שהבדיקה היא בלילה, אֶלְמָא [–ומוכח] ש'אוֹר' לארבעה עשר' ששנינו במשנה שבודקים בו את החמץ, אוֹרְתָא [–ליל י"ד] הוּא.

מכח כל ההוכחות האלו חוזרת בה הגמרא ממה שסברה תחילה בביאור דברי רב הונא: אֶלָּא בֵּין רַב הוּנָא וּבֵין רַב יְהוּדָה, דִּכוּלֵּי עָלְמָא [–שניהם] מודים ש'אוֹר' אוֹרְתָא [–לילה] הוּא, וְלָא פְּלִיגִי – ולא נחלקו על כך שבודקים את החמץ בליל ארבעה עשר. אלא מַר קרא ללילה כְּי אַתְרֵיהּ – כלשון הנהוגה במקומו, וּמַר קרא ללילה כְּי אַתְרֵיהּ – כלשון הנהוגה במקומו. כְּאַתְרֵיהּ [–במקומו] דְּרַב הוּנָא קָרוּ ללילה 'נַגְהִי' ועל כן אמר ש'אור' הוא נגהי, וּכְאַתְרֵיהּ [–ובמקומו] דְּרַב יְהוּדָה קָרוּ לו 'לֵילֵי', ועל כן אמר ש'אור' הוא לילי.

שואלת הגמרא: וְתָנָא דִּידָן מַאי טַעְמָא לֹא קָתָנֵי 'לֵילֵי' – מדוע תנא משנתנו לא נקט 'לילי ארבעה עשר', כלשון הברייתא שהובאה לעיל. משיבה הגמרא: תנא משנתנו לִישָׁנָא מְעַלְּיָא [–לשון נקיה] הוּא דְּנָקֵט, ועל כן קרא ללילה 'אור'. שכן מצוה היא לדבר בלשון נקיה, וכן היא דרך נקיי הדעת, וְכִדְרַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן לֵוִי. דְּאָמַר רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן לֵוִי, לְעוֹלָם אַל יוֹצִיא אָדָם דָּבָר מְגוּנֶּה מִפִּיו, שֶׁהֲרֵי עָקָם הַכָּתוּב את לשונו והוסיף שְׁמוֹנֶה אוֹתִיּוֹת, וְלֹא הוֹצִיא דָּבָר מְגוּנֶּה כ'טומאה' מִפִּיו. שֶׁכֵּן נֶאֱמַר (בראשית ז ח–ט), 'מִן הַבְּהֵמָה הַטְּהוֹרָה וּמִן הַבְּהֵמָה אֲשֶׁר אֵינֶנָּה טְהוֹרָה וגו' שְׁנַיִם שְׁנַיִם בָּאוּ אֶל נֹחַ אֶל הַתֵּבָה', כדי להינצל ממי המבול. ובמקום 'הטמאה' שהן חמש אותיות, נכתב 'אשר איננה טהורה' שהן שלש עשרה אותיות, ויש בכך תוספת שמונה אותיות.

הגמרא מביאה מקורות נוספים לדיבור בלשון נקיה: רַב פָּפָּא אָמַר, תֵּשַׁע אותיות הוסיף הכתוב כדי שלא להזכיר לשון טומאה. שֶׁכֵּן נֶאֱמַר בבעל קרי (דברים כג יא), 'כִּי יִהְיֶה בְךָ אִישׁ אֲשֶׁר לֹא יִהְיֶה טָהוֹר מִקְרֵה לָיְלָה וְיָצָא אֶל מִחוּץ לַמַּחֲנֶה לא יָבֹא אֶל תּוֹךְ הַמַּחֲנֶה', ובמקום לכתוב 'טמא' שהן שלש אותיות כתב 'אשר לא יהיה טהור'. רַבִינָא אָמַר, עֶשֶׂר אותיות הוסיף כתוב זה, שכן יש להחשיב גם את הוי"ו דְּתיבת 'טָהוֹר' שכתובה בכתיב מלא ולא חסר. רַב אָחָא בַּר יַעֲקֹב אָמַר, מצינו שהוסיף הכתוב שֵׁשׁ עֶשְׂרֵה אותיות בכדי שלא להשתמש בלשון טומאה. שֶׁכֵּן נֶאֱמַר (שמואל א' כ כו) 'כִּי אָמַר מִקְרֶה הוּא, בִּלְתִּי טָהוֹר הוּא כִּי לֹא טָהוֹר', שדוד נעדר מסעודת ראש חודש אצל שאול המלך, ותלה שאול את סיבת היעדרותו בטומאה שאירעה לו. ולא אמר 'מקרה טמא הוא', אלא האריך כלשון האמור, והוסיף בכך שש עשרה אותיות בכדי שלא להוציא לשון מגונה מפיו.

הגמרא מביאה מקורות נוספים לדין האמור: תַּנְיָא דְּבֵי רַבִּי יִשְׁמָעֵאל – שנינו בברייתא שנשנתה בבית מדרשו של רבי ישמעאל, לְעוֹלָם יְסַפֵּר אָדָם בְּלָשׁוֹן נְקִיָּה. שֶׁהֲרֵי בְּזַב קְרָאוֹ הכתוב לכלי שהוא רוכב עליו 'מֶרְכָּב', שנאמר (ויקרא טו ט) 'וְכָל הַמֶּרְכָּב אֲשֶׁר יִרְכַּב עָלָיו הַזָּב יִטְמָא', ואילו בְּאִשָּׁה זבה קְרָאוֹ 'מוֹשָׁב', שנאמר (שם טו כג) 'אוֹ עַל הַכְּלִי אֲשֶׁר הוּא יֹשֶׁבֶת עָלָיו, בְּנָגְעוֹ בוֹ יִטְמָא עַד הָעָרֶב'. ואפילו שדיני איש ואשה שוים לענין מרכב ומושב, מכל מקום כלל הכתוב את דין מרכב האשה בדין מושב, ולא כתבו בפירוש, משום

המשך בעמוד קמח

שרכיבה שהיא בפיסוק רגלים נחשבת לגנאי באשה. וְעוד **אוֹמֵר** הכתוב (איוב טו ה), 'וַתִּבְחַר לְשׁוֹן עָרוּמִים', שאמר אליפז רע איוב לאיוב, מצוה עליך לבחור בלשון חכמים שהיא נקיה. וְעוד **אוֹמֵר** הכתוב שאמר אלידוא לאיוב (שם לג ג), 'וְדַעַת שְׂפָתַי בָּרוּר מִלֵּלוּ', ו'ברור' היא לשון מבוררת ונקיה.

שואלת הגמרא: **מַאי** 'וְאוֹמַר' – לשם מה מוסיפה הברייתא ראיות אלו ולא הסתפקה בראיה מזבה. משיבה הגמרא: כך אמרה הברייתא, **וְכִי תֵּימָא** – אם תאמר לדחות את הראיה מזבה משום **דְּהָנֵי מִילֵּי** – שדבר זה שצריך לבחור בלשון נקיה, נאמר רק **בְּדְאוֹרַיְיתָא** – בלשון התורה שיצאה מפי הגבורה, ועל כן הקפידה על לשון נקיה, **אֲבָל** בְּדִרְבָּנָן [–בדברי חכמים] במשנה ובברייתא **לֹא** צריך להקפיד בזה, **תָּא שְׁמַע** – בא ושמע ראיה שגם במשנה ובברייתא יש להקפיד על הדבר, **וְאוֹמַר** [–הרי אומר] הכתוב, 'וַתִּבְחַר לְשׁוֹן עָרוּמִים'. ומכאן שאף הערומים [–החכמים] בוחרי לשון הם, ומשתמשים רק בלשון נקיה. וממשיכה הברייתא: **וְכִי תֵּימָא** – ואם תאמר דְּהָנֵי מִילֵּי – שדבר זה שיש לבחור בלשון נקיה הוא רק בְּדִרְבָּנָן – בדברי חכמים, **אֲבָל** בְּמִילֵּי דְּעַלְמָא [–בדברי חולין] **לֹא** צריך להקפיד על לשון נקיה, **וְעל כן אוֹמֵר** הכתוב, 'וְדַעַת שְׂפָתַי בָּרוּר מִלֵּלוּ', שבכל דיבור שהוא יש לבחור בלשון נקיה.

הגמרא מקשה על מה ששנינו בברייתא שלא הזכיר הכתוב לשון מרכב באשה משום שגנאי הוא לה. מקשה הגמרא: **וְכִי בְּאִשָּׁה לֹא כָּתְבִינ** [–נכתב] **בָּהּ** לשון **מֶרְכָּב, וְהָכְתִיב** [–והרי כתוב] ברבקה בשעה שעזבה את בית אביה והלכה עם אליעזר כדי להינשא ליצחק (בראשית כד סא), 'וַתָּקָם רִבְקָה וְנַעֲרוֹתֶיהָ וַתִּרְכַּבְנָה עַל הַגְּמַלִּים'. הרי שגם באשה מצינו בתורה לשון רכיבה. מתרצת הגמרא: **הָתָם** [–שם] **מְשׁוּם בְּיָעֲתוּתָא דִּגְמַלִּים אוֹרְחָא הִיא** – משום פחד הישיבה על הגמל שהוא גבוה והיא יראה ליפול ממנו אף דרך האשה לרכב עליו, כדי לאחוז בו בידיה וברגליה. אבל על שאר הבהמות אין האשה רוכבת, אלא יושבת עליהן כששתי רגליה בצד אחד של הבהמה.

עוד מקשה הגמרא: **וְהָכְתִיב** – והרי נאמר במשה כששב ממדין למצרים (שמות ד כ) 'וַיִּקַּח מֹשֶׁה אֶת אִשְׁתּוֹ וְאֶת בָּנָיו וַיַּרְכִּבֵם עַל הַחֲמוֹר', ואם כן גם באשה נאמר לשון מרכב. מתרצת הגמרא: **הָתָם** [–שם]

מִשּׁוּם בָּנָיו הזכרים של משה שנתלוו לאמם, **אוֹרְחָא** [–הדרך] **הוּא** ברכיבה, ועל כן הזכיר שם הכתוב לשון רכיבה.

עוד מקשה הגמרא: וכי לא מצאנו לשון רכיבה באשה, **וְהָכְתִיב** באביגיל אשת נבל הכרמלי (שמואל א׳ כה כ) ׳**וְהָיָה הִיא רוֹכֶבֶת עַל הַחֲמוֹר** וְיֹרֶדֶת בְּסֵתֶר הָהָר, וְהִנֵּה דָוִד וַאֲנָשָׁיו יֹרְדִים לִקְרָאתָהּ וַתִּפְגֹּשׁ אֹתָם׳. מתרצת הגמרא: **הָתָם** [–שם] רכבה בלילה, **ומִשּׁוּם בִּיעֲתוּתָא דְּלֵילְיָא אוֹרְחָא הוּא** – ומשום פחד הלילה דרך האשה לרכב בפיסוק רגלים על החמור, כדי לאחוז בו היטב. עוד מתרצת הגמרא: **וְאִיבָּעֵית אֵימָא** – ואם תרצה תוכל לתרץ כך, **מִשּׁוּם בִּיעֲתוּתָא דְּלֵילְיָא לֵיכָּא** – אמנם לא היה לאביגיל פחד מן הלילה, אך מכל מקום **מִשּׁוּם בִּיעֲתוּתָא דְּדָוִד אִיכָּא** – משום הפחד שפחדה מדוד שמא יהרוג את כל בית נבל משום שסירב לתת לו מנחה, רכבה על החמור כדי להחזיק בו היטב, ולא ישבה עליו. עוד מתרצת הגמרא, **וְאִיבָּעֵית אֵימָא, בִּיעֲתוּתָא דְּדָוִד נַמִּי לֵיכָּא** – אף פחד מדוד לא היה לה לאביגיל, אך **מִשּׁוּם בִּיעֲתוּתָא דְּהָר אִיכָּא** – פחד מן ההר היה לה, ומחמתו רכבה ולא ישבה, שהרי רכבה במורד ההר.

הגמרא חוזרת לדון בדברי רבי יהושע בן לוי שהובאו לעיל (ע״א), שעיקם הכתוב והוסיף שמונה אותיות בכדי שלא לכתוב ׳טמאה׳. מקשה הגמרא: **וּבְאוֹרַיְיתָא מִי לֹא כְּתִיב ׳טָמֵא׳** – וכי לא נאמר בתורה ׳טמא׳, והרי במקומות רבים נזכרה תיבה זו בכתובים. מתרצת הגמרא: **אֶלָּא כָּל הֵיכָא דְּכִי הֲדָדֵי נִינְהוּ** – כל אימת ששתי הלשונות שוות באורכן, **מִשְׁתָּעֵי** [–מדבר] הכתוב **בַּלָּשׁוֹן הַנְקִיָּה** יותר. ואולם **כָּל הֵיכָא דִּנְפִישִׁין מִילֵּי** – בכל מקום שהלשון הנקיה ארוכה יותר, **מִשְׁתָּעֵי** [–מדבר] הכתוב **בְּלָשׁוֹן קְצָרָה**, אפילו שאינה נקיה. **כִּדְאָמַר רַב הוּנָא אָמַר רַב, וְאָמְרִי לָהּ** [–ויש אומרים] **שאָמַר רַב הוּנָא שאָמַר** זאת **רַב מִשּׁוּם רַבִּי מֵאִיר, לְעוֹלָם יִשְׁנֶה אָדָם לְתַלְמִידוֹ דֶּרֶךְ קְצָרָה**, משום שהיא מתקיימת וזכורה יותר מדרך ארוכה.

שוב מקשה הגמרא: **וְכִי כָּל הֵיכָא** [–כל היכן] דִּשתי הלשונות **כִּי הֲדָדֵי נִינְהוּ** [–שוות הן] באורכן **מִשְׁתָּעֵי** [–מדבר] הכתוב **בִּלְשׁוֹן כָּבוֹד, וְהָא ׳רוֹכֶבֶת׳ וְ׳יוֹשֶׁבֶת׳ דְּכִי הֲדָדֵי נִינְהוּ** [–ששוות הן] באורכן, ומכל מקום **קָאָמַר** הכתוב באביגיל ׳**רוֹכֶבֶת** על החמור׳ ולא ׳יושבת׳. מתרצת הגמרא: ׳**רֹכֶבֶת**׳ בלא וא״ו **כְּתִיב**, ויש בה אות אחת פחות מאשר ב׳יושבת׳.

הגמרא מביאה מעשה בענין דיבור בלשון נקיה: **הַנְהוּ תְּרֵי תַּלְמִידֵי דַּהֲווּ יָתְבִי קַמֵּיהּ דְּרַב** – מעשה בשני תלמידים שישבו לפני רב ולמדו מפיו, **חַד אָמַר, שַׁוֵּיתִינַן הַאי שְׁמַעְתָּא כְּדָבָר אַחֵר מְסַנְּקָן** – אחד מהם אמר, שמועה זו עשתה אותי כחזיר עייף מרוב יגיעתי בה, **וְחַד אָמַר, שַׁוֵּיתִינַן הַאי שְׁמַעְתָּא כִּגְדִי מְסַנְּקָן** – ואחד אמר, שמועה זו עשתה אותי כגדי עייף. **וְלֹא אִישְׁתָּעֵי רַב בַּהֲדֵי דְּהַאיךְ** – ולא דיבר רב עם התלמיד הראשון שדיבר בלשון מגונה.

הגמרא מביאה מעשה נוסף בענין זהירות הלשון: **הַנְהוּ תְּרֵי תַּלְמִידֵי דַּהֲווּ יָתְבִי קַמֵּיהּ דְּהִלֵּל** – מעשה בשני תלמידים שישבו לפני הלל הזקן, **וְחַד מִינַּיְיהוּ** [–ואחד מהם] היה **רַבָּן יוֹחָנָן בֶּן זַכַּאי. וְאָמְרִי לָהּ** [–ויש אומרים] שהיה מעשה זה בשני תלמידים שישבו **קַמֵּיהּ** [–לפניו] **דְּרַבִּי, וְחַד מִינַּיְיהוּ** היה **רַבִּי יוֹחָנָן. חַד** [–אחד] מתלמידים אלו **אָמַר, מִפְּנֵי מָה בּוֹצְרִין** את הענבים **בְּטָהֳרָה** – בכלים טהורים, **וְאֵין מוֹסְקִין** [–ואין צריך לקטוף] את הזיתים **בְּטָהֳרָה. וְחַד** מהם **אָמַר** כן בלשון אחרת, **מִפְּנֵי מָה בּוֹצְרִין בְּטָהֳרָה וּמוֹסְקִין בְּטוּמְאָה. אָמַר** הלל [ולפי הלשון השניה אמר כן רבי], **מוּבְטָח אֲנִי בָּזֶה** שאמר ׳ואין מוסקין בטהרה׳ ודיבר בלשון נקיה, **שֶׁיהיה מוֹרֶה הוֹרָאָה בְּיִשְׂרָאֵל. וְאכן לֹא הָיָה** [–לא עברו] **יָמִים מוּעָטִים עַד שֶׁהוֹרָה** תלמיד זה **הוֹרָאָה בְּיִשְׂרָאֵל.**

הגמרא מביאה מעשה נוסף בענין זה: **הַנְהוּ תְּלָתָא כָּהֲנֵי** – מעשה בשלשה כהנים ששימשו בבית המקדש, **חַד** [–אחד] מהם **אָמַר לְהוּ** [–להם, לחבריו], **הִגִּיעַנִי** [–הגיע לחלקי] מלחם הפנים שיעור קטן **כְּגודל פּוֹל** [–מין קטנית], **וְחַד אָמַר הִגִּיעַנִי** ממנו **כְּזַיִת, וְחַד אָמַר הִגִּיעַנִי** ממנו בשיעור קטן **כִּזְנַב הַלְּטָאָה. בָּדְקוּ אַחֲרָיו** [אחר האחרון] שדיבר בלשון מגונה, **וּמָצְאוּ בּוֹ שֶׁמֶץ פְּסוּל.**

הגמרא סברה שהכוונה לפסול כהונה של חללות, ועל כן הקשתה: **וְהָא (תניא) [תְּנָן]** בקידושין (עו.), שאף שהנושא אשה צריך לבדוק בכשרות יחוס אמהות משפחתה עד כמה דורות, מכל מקום **אֵין בּוֹדְקִין מִן הַמִּזְבֵּחַ וּלְמַעְלָה.** שאם נמצא אחד מאבותיה כהן המשמש במזבח, אין צריך לבדוק בדורות שלמעלה ממנו, שכן אם היה בו פסול לא היו מניחים לו לשמש במזבח. ואם כן מדוע בדקו אחרי כהן זה לאחר שכבר שימש במזבח. מתרצת הגמרא: **לֹא תֵּימָא** [–אל תאמר] שמצאו **שֶׁמֶץ פְּסוּל** בדורות שקדמו לו, **אֶלָּא אֵימָא** [–אמור] שמצאו בו עצמו **שַׁחַץ פְּסוּל**, שגילו שיש בו גסות הרוח והוא מבזה קדשי שמים, והרי הוא פסול לכהונה. עוד מתרצת הגמרא: **וְאִי בָּעֵית אֵימָא** – ואם תרצה תוכל ליישב זאת כך, אמנם אין בודקין מהמזבח ולמעלה, אך **שָׁאנִי הָתָם** – שונה הדין שם בכהן זה, **דְּאִיהוּ דְּאָרַע נַפְשֵׁיהּ** – שהוא עצמו הרע את חזקתו בכך שדיבר בלשון מגונה, ועל כן בדקו אחריו על אף ששימש במזבח, ואכן התגלה שלא בדקוהו יפה בתחילה ונמצא בו פסול.

אגב המעשה הקודם מביאה הגמרא מעשה נוסף, שגם בו עמדו על טיבו של אדם מתוך דבריו: **הַהוּא אֲרַמָּאָה דַּהֲוָה סָלִיק וְאָכִיל פְּסָחִים בִּירוּשָׁלַיִם** – מעשה באותו ארמי [נכרי] שהיה עולה לירושלים ואוכל מקרבן פסח על ידי ששיקר ואמר שהוא מישראל, ומינוהו על חבורת הפסח. וכשחזר אותו נכרי למקומו התפאר **ואָמַר, כְּתִיב** (שמות יב מג) ׳**זֹאת חֻקַּת הַפָּסַח, כָּל בֶּן נֵכָר לֹא יֹאכַל בּוֹ**׳, וכן נאמר (שם יב מח) ׳**כָּל עָרֵל לֹא יֹאכַל בּוֹ**׳, **וַאֲנָא הָא קָאֲכִילְנָא מִשּׁוּפְרֵי שׁוּפְרֵי** – ואילו אני אוכל מהחלק המובחר שבמובחר של הפסח אפילו שהנני נכרי. **אָמַר לֵיהּ** – שאל אותו **רַבִּי יְהוּדָה בֶּן בְּתֵירָא, מִי קָא סָפוּ לָךְ** [–האם האכילוך] בני חבורתך גם **מֵאַלְיָה** של הפסח. **אָמַר לֵיהּ** – השיב לו הנכרי, **לֹא** נתנו לי ממנה. אמר לו רבי יהודה בן בתירא, הרי לא נתנו לך אלא מהחלק הכחוש ולא מהאליה המשובחת. **כִּי סָלְקַת לְהָתָם אֵימָא לְהוּ** – כשתעלה בפעם הבאה לירושלים תאמר להם, **סְפוּ לִי** [–האכילוני] **מֵאַלְיָה** של הכבש. ורצה רבי יהודה בן בתירא להכשילו בכך, שהרי אליית הכבש קריבה על גבי המזבח ואסורה באכילה. ומתוך שיבקש לאכול ממנה יכירו בו שאינו מישראל, ויתפסוהו בשקרו. **כִּי סָלִיק** – כאשר עלה הנכרי שוב לירושלים, **אָמַר לְהוּ** [–להם] לבני חבורתו, **מֵאַלְיָה סְפוּ לִי** – האכילוני מאליית הפסח. **אָמְרוּ לֵיהּ**, הלא **אַלְיָה לְגָבוֹהַּ סָלְקָא** [–היא עולה], וקריבה על גבי המזבח. והוסיפו **ואָמְרוּ לֵיהּ, מַאן אָמַר לָךְ הָכִי** – מי אמר לך לבקש מהאליה. **אָמַר לְהוּ** – השיב להם, **רַבִּי יְהוּדָה בֶּן בְּתֵירָא** אמר לי שאין אתם נותנים לי חלק יפה אלא כחוש, והרי נתתי דמים על הפסח כמותכם, ומדוע יגרע חלקי. **אָמְרוּ** זה לזה, **מַאי הַאי דְּקַמָּן** – מה פשר דבר זה שלפנינו, ואיך אמר לו רבי יהודה בן בתירא לבקש מהאליה שקריבה למזבח. **בָּדְקוּ בַּתְרֵיהּ וְאַשְׁכְּחוּהוּ דַּאֲרַמָּאָה הוּא וְקַטְלוּהוּ** – בדקו אחריו ומצאו שהוא ארמי, והרגוהו. **שָׁלְחוּ לֵיהּ לְרַבִּי יְהוּדָה בֶּן בְּתֵירָא, שְׁלָם** [–שלום] **לָךְ רַבִּי יְהוּדָה בֶּן בְּתֵירָא, דְּאַתְּ** [–שאתה] יושב **בַּעיר נְצִיבִין, וּמְצוֹדָתָךְ פְּרוּסָה בִּירוּשָׁלַיִם,** ונלכד בה אותו נכרי ונתפס בשקרו.

אגב הנידון שהובא לעיל בענין דיבור בלשון נקיה, מביאה הגמרא מעשה המורה על הצורך בזהירות בדיבור: **רַב כַּהֲנָא חֲלַשׁ** [–חלה]. **שַׁדְּרוּהַּ** [–שלחו] **רַבָּנָן לְרַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בְּרֵיהּ דְּרַב אִידִי** שילך לבקר את רב כהנא. **ואָמְרוּ לֵיהּ, זִיל בְּדוֹק מַאי דִּינֵיהּ** – לך ובדוק מה מצבו. **אֲתָא, אַשְׁכְּחֵיהּ דְּנָח נַפְשֵׁיהּ** – הגיע רבי יהושע בריה דרב אידי לרב כהנא, ומצא שנפטר. **קַרְעֵיהּ לִלְבוּשֵׁיהּ וְאַהְדְּרֵיהּ לְקִרְעֵיהּ לַאֲחוֹרֵיהּ וּבָכֵי וְאָתֵי** – קרע את לבושו והחזיר את הקרע לאחור כדי להסתירו, וחזר ובא לפני חכמים כשהוא בוכה. **אָמְרוּ לֵיהּ** – שאלו אותו חכמים, האם **נָח נַפְשֵׁיהּ** [–נפטר] רב כהנא. **אָמַר לְהוּ** – השיב להם, **אֲנָא לֹא קָאֲמִינָא** – אני לא אמרתי דבר זה, אלא מעצמכם הבנתם כן. ונמנעתי מלומר זאת בפירוש, משום שנאמר (משלי י יח) ׳**וּמוֹצִא דִבָּה הוּא כְסִיל**׳, ואין לו לאדם להוציא בשורה רעה מפיו.

המשך בעמוד קכז

הגמרא מביאה מעשה נוסף בענין זה: **יוֹחָנָן חָקוֹקָאָה נָפַק לְקַרְיָיתָא** [–לכפרים] לראות במצב התבואות. **כִּי אֲתָא** – כאשר שב לעיר **אָמְרוּ לֵיהּ** – שאלוהו בני עירו, האם **חִיטִּין נַעֲשׂוּ** השנה **יָפוֹת. אָמַר לָהֶם, שְׂעוֹרִים נַעֲשׂוּ יָפוֹת,** כדי שיבינו מכלל דבריו שהחיטים נעשו רעות. ולא רצה לומר להם כן בפירוש, כדי שלא לבשר בשורה רעה בפיו. **אָמְרוּ לֵיהּ** בני עירו, **צֵא וּכְשֹׁר** זאת **לְסוּסִים וְלַחֲמוֹרִים,** שכן בשהחיטים מצויות מאכילים את השעורים לבהמה ולא לאדם, **דִּכְתִיב** (מלכים א' ה ח) 'וְהַשְּׂעוֹרִים וְהַתֶּבֶן לַסּוּסִים וְלָרֶכֶשׁ'. שואלת הגמרא: מדוע התרעמו בני עירו על תשובתו, **וכי מַאי חֲזֵי לֵיהּ לְמֵימַר** – וכי מה היה לו לומר, הרי אין לו לאדם לבשר בשורה רעה כמבואר לעיל. משיבה הגמרא: היה לו לומר, **אֶשְׁתָּקֵד** [–בשנה שעברה] **נַעֲשׂוּ חִיטִּין יָפוֹת. אִי נַמִּי** – או באופן נוסף היה לו לומר, **עֲדַיִין** [שאף הן מאכל אדם] **נַעֲשׂוּ יָפוֹת.**